

# ABC om EØS og handel



«Med opprettelsen av en tollunion bidrar Unionen i felles interesse til en harmonisk utvikling av verdenshandelen, til en gradvis avskaffelse av restriksjonene i den internasjonale handel og på de direkte utenlandske investeringer og til en senkning av tollsranker og andre hindringer.»

**EUs målsetning for handelspolitikken**

Traktaten om den europeiske unions funksjonsmåte artikkel 206

**Nei til EUs skriftserie Vett nr. 1 2020**

Redaktør: Morten Harper

Redaksjon: Jan R. Steinholt og Arne Byrkjeflot

Grafisk utforming: Eivind Formoe

Forsidetegning: Jørgen Bitsch

Baksidebilde: Nei til EU

ISSN: 1504-5374 / ISSN elektronisk utgave: 1891-4837

Opplag: 4000

Les tidligere Vett-utgaver og bestill abonnement på  
[www.neitileu.no](http://www.neitileu.no)

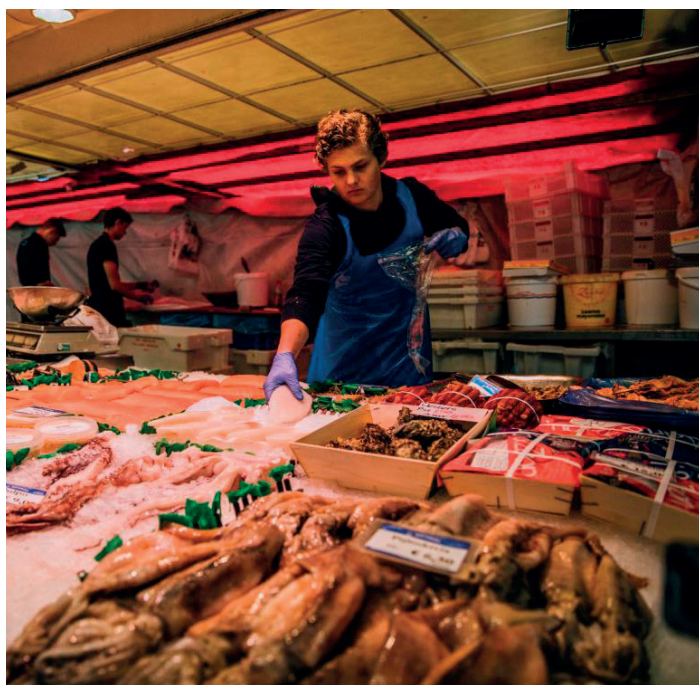
## Innhold

13 påstander og svar om samhandel i og utenfor EØS	4
Siv Jensen tar feil om toll	10
EUs nye handelsavtaler med Canada og Japan	12
– Store norske eksportnæringer vil være omtrent uberørt	20
Myter om EØS-markedet	22
Mange tror det blir varetoll uten EØS	28
Internasjonal standardisering	30
Samarbeid om forskning, studier og kultur	34
Handel med sjømat	36
Taper Norge 48 milliarder på å gå ut av EØS?	42
10 grunner til at EU vil ønske en handelsavtale med Norge	44

## 13 påstander og svar om samhandel i og utenfor EØS

Det verserer mange påstander og skremsler om hva som vil skje med norsk eksport hvis vi går ut av EØS uten at en ny avtale med EU er på plass. Hva er fakta?

Allerede problemstillingen bygger på feilaktige forutsetninger fordi Norge fra før har avtaler på plass som dekker de fleste områder. For det meste blir det snakk om å videreføre eller fornye eksisterende avtaler, ikke om å starte forfra – slik britene må når de sier farvel til EU.



EU klarer ikke å dekke et stort og voksende behov for fersk sjømat uten kortreist fisk fra Norge, her fra et fiskerimarked i Frankrike.  
Foto: Norges Sjømatråd.

«Markedsadgang» er ikke mer mystisk enn at ethvert land ønsker mest mulig effektive produksjonslinjer og avsetningsmarkeder for egen industri. Da inngår man de handelsavtaler som er nødvendige for en mest mulig smertefri import og eksport.

Bli med oss på en sjekk av de 13 vanligste påstandene for å se hva som er riktig og feil.

### **PÅSTAND: Norsk industri vil ikke få solgt varene sine til EU uten EØS-avtalen**

**FEIL.** Norge har allerede avtaler med EU som trer i kraft når EØS-avtalen utløper. Den viktigste er handelsavtalen fra 1973 som gir full tollfrihet på all handel med industrivarer mellom Norge og EU.

### **PÅSTAND: Det vil bli innført toll på norsk lakseeksport hvis vi går ut av EØS-avtalen**

**FEIL.** Det er allerede to prosent toll på norsk laks til EU, tollene vil bli nøyaktig den samme utenfor EØS. Eksport av laks reguleres av handelsavtalen fra 1973, ikke EØS-avtalen.

### **PÅSTAND: Fiskeeksporten vil stoppe opp uten EØS-avtalen**

**FEIL.** Handelen med fisk og sjømat er hovedsakelig regulert av Handelsavtalen mellom Norge og EU, ikke EØS. Ved alle utvidelser av EU med nye medlemsland er det forhandlet fram avtaler om tollfrie kvoter som er tatt inn i Handelsavtalen. Med EØS-avtalen fikk vi lav eller ingen toll på ubearbeidet hvit fisk. WTO-avtalen forbyr økning av toll når den først er satt ned.

EU klarer ikke å dekke et stort og voksende behov for fersk

sjømat uten kortreist fisk fra Norge. EUs sjølforsyningsgrad på laks er 16 prosent og på torsk 9 prosent. Den synker når Storbritannia vinner tilbake råderetten over egne havområder. Da mister EU halvparten av sitt felles fiskerihav og må importere enda mer.

### **PÅSTAND: Fiskeindustrien vil kollapse uten tollfriheten i EØS-avtalen**

**FEIL.** Fiskeeksporten til EU er i dag bare delvis tollfri, basert på kvoter, fiskeslag og grad av videreforedling. Det er høy toll på videreforedlet norsk fisk til EU, mens norskfanget fisk som er videreforedlet på fabrikker i EU og eksporteres tilbake til Norge slipper toll! Sannheten er dermed den stikk motsatte: Norsk fiskeindustri vil ikke lenger bli utkonkurrert på hjemmemarkedet av tollfri EU-import når EØS-avtalen sies opp.

### **PÅSTAND: Uten EØS og veterinæravtalen vil det bli omfattende helsekontroller ved grensa slik at fisken vår ikke kommer fram til markedet i tide**

**FEIL.** På grensa er det dokumentkontroll og fysisk kontroll ut fra mistanke eller stikkprøver. Det norske kontrollsystemet er helt likt det som EU har. Det er ingenting til hinder for en videreføring av et system på linje med veterinæravtalen på dette området. Størsteparten av den sjømaten EU i dag importerer – 72 prosent – kommer utenfra EØS. Grensekontrollen hindrer ikke stor import fra land som Kina, Ecuador og Vietnam.

## **PÅSTAND: EU vil legge toll på gass og olje fra Norge hvis vi sier opp EØS-avtalen**

**FEIL.** EU tørster etter energi. Det er i praksis nulltoll på olje- og gassimport til EU, uavhengig av om den blir levert fra Norge eller Russland. EU har selvfølgelig ingen interesse av å fordyre sin egen energi, og ønsker absolutt ikke å overlate mer av sitt gassmarked til Russland ved å legge særtoll på norsk gass.

## **PÅSTAND: Norsk leverandørindustri vil oppleve katastrofe hvis vi går ut av EØS**

**FEIL.** Norsk leverandørindustri er etterspurt fordi den er i en klasse for seg. Påstanden underslår at vår offshore leverandørindustri på EU-markedet primært leverer varer og tjenester til britisk sektor. Ingen andre EU-land er blant de ti største markedene for norsk leverandørindustri. Og Storbritannia er på vei ut av EU.

## **PÅSTAND: Norge vil ikke lenger være tilpasset EUs produktstandarder hvis vi går ut av EØS**

**FEIL.** Hele det norske lov- og regelverket er allerede tilpasset europeisk standard. Norske myndigheter kan fritt bestemme å kopiere nye standarder fra EU helt uavhengig av EØS-avtalen.

## **PÅSTAND: Det vil bli omfattende tollkontroller på grensa hvis vi går ut av EØS-avtalen**

**FEIL.** Siden Norge ikke er og aldri har vært del av EUs tollunion, blir tollkontrollene akkurat som nå.



## **PÅSTAND: Den grenseoverskridende godstrafikken på jernbanen vil opphøre hvis vi ikke underlegger oss EUs jernbanepolitikk gjennom EØS-avtalen**

**FEIL.** Norge og Sverige har hatt grensekryssende kjøring uten bytte av lokførere og togmateriell siden 1991, altså før EØS-avtalens tid. Sverige (jf. malmtransporten Kiruna–Narvik) og EU har minst like stor interesse som Norge av at dette fortsetter. Det er egne avtaler om grensekryssende trafikk mellom EU og andre tredjeland, for eksempel mellom Finland og Russland.

## **PÅSTAND: Uten EØS vil Norge ende opp med en kortstokk av separate avtaler med EU, slik som Sveits**

**AVSPORING.** Vi har allerede en «kortstokk» separate avtaler med EU ved siden av EØS-avtalen. Frihandelsavtalen fra 1973 er bare en av dem. EØS-avtalen er en rammeavtale og gjør ikke andre avtaler overflødige. Norge og EU har ca. femti gjeldende traktater som har kommet til etter at Norge ble EØS-stat. I tillegg kommer mange samarbeids- og bistandsavtaler samt en hel serie med utenriks- og sikkerhetspolitiske felleserklæringer.

## **PÅSTAND: Norsk tjenesteeksport til EU vil lide utenfor EØS, fordi handel med tjenester ikke er omfattet av den gamle handelsavtalen**

**TVILSOMT.** Det stemmer at Norge og EU ikke fra før av har en separat avtale om tjenestehandel. Handel med tjenester er likevel regulert gjennom Verdens handelsorganisasjon WTO. Det er naturlig at en ny mellomstatlig avtale med EU vil forhandles fram i den 12 måneder lange oppsigelsestida for EØS-avtalen, for eksempel som et tillegg til handelsavtalen. EUs nyere handelsavtaler med andre land omfatter også tjenester.

Norge importerer flere tjenester fra EU enn motsatt. Derfor vil EU være interessert i en slik avtale. Norsk Lov om tjenestevirksomhet er for en stor del basert på EU-krav til tjenestesektoren. Denne og andre EØS-tilpassa lover vil gjelde inntil Stortinget endrer dem.

### **PÅSTAND: Norsk lovverk er gjennomsyret av EØS-bestemmelser, det vil derfor ta lang tid å omarbeide lovverket**

**RIKTIG.** Det vil bli tidkrevende for Stortinget å omarbeide det store antallet lover og forskrifter som har EØS-referanser og -pålegg. Dette lar seg ikke gjøre over natta, dermed vil mange rettsakter fortsette å gjelde i mange år framover. De fleste av disse rettsaktene er uproblematisk og av teknisk art, de gjør det også lettere å sikre felleseuropeiske produktstandarder, trafiksikkerhetsbestemmelser og lignende. Andre er uforenlige med Stortingets frie rolle som lovgiver og demokratisk kontrollorgan. Det er de sistnevnte rettsaktene, som er i direkte strid med nasjonale interesser og styringsrett, Stortinget må prioritere å endre eller fjerne.



Finansminister Siv Jensen (Frp). Foto: Alexander Helberg.

## Siv Jensen tar feil om toll

«Du risikerer at vi mister den tollfriheten som vi nå har til hele det europeiske markedet», hevdet Siv Jensen i NRKs partilederdebat om situasjonen uten EØS. Det er ikke riktig. Norge har uansett en frihandelsavtale med EU som gir tollfrihet for industrivarer.

Det var omtrent halvveis ut i NRKs partilederdebutt 28. mai 2019 at finansminister og Frp-leder Siv Jensen kom med dette utfallet, henvendt til Sp-leder Trygve Slagsvold Vedum:

«Det som er din største utfordring når du sier at vi bare skal ha noen sånne handelsavtaler, det er at du risikerer at vi mister den tollfriheten som vi nå har til hele det europeiske markedet. Plutselig så risikerer de å få tollbarrierer... Vi risikerer altså å få tollbarrierer mot eksport av norsk laks, mot eksport av norsk olje og gass. Mot eksport av veldig mye av de tingene som vi tjener gode penger på i dag.»

Dette er ikke riktig. Lenge før EØS-avtalen ble inngått var det også tollfrihet for industrivarer til EU. Det er regulert av frihandelsavtalen som ble inngått mellom Norge og EU i 1973. Dersom EØS-avtalen sies opp, vil denne frihandelsavtalen igjen regulere handelen. Det følger av EØS-avtalens artikkel 120.

Frihandelsavtalen regulerer i dag handel utenfor EØS-avtalen, som fisk og enkelte landbruksprodukter, og er oppdatert flere ganger. Det blir heller ikke økt toll på eksport av norsk laks til EU. Tollen er i dag to prosent, og det samme vil den fortsatt være uten EØS-avtalen. EU har for øvrig nulltoll på import av naturgass. Det vil si at det uten verken EØS eller handelsavtale er null toll på den naturgassen Russland selger til EU.

# EUs nye handelsavtaler med Canada og Japan

EUs nyeste handelsavtaler med Canada og Japan gir bedre tollvilkår enn hva norsk sjømat har for eksport til EU i dag, viser en rapport fra Menon Economics. Rapporten viser også at EØS-landene Norge og Island ikke har økt eksporten til EU mer enn andre land som ikke har noen EØS-avtale.

Rapporten *Norge, EØS og alternative tilknytningsformer* fra Menon Economics, utgitt i september 2019, vurderer EØS-avtalen opp mot to av de nyeste avtalene EU har inngått med andre land: CETA-avtalen med Canada og EUJIPA-avtalen med Japan.

CETA-avtalen har blant annet som mål å eliminere alle tollsatser mellom Canada og EU-landene i løpet av 7 år, også på sjømat. EU og Canada forplikter seg til å ikke behandle varer de importerer fra hverandre mindre gunstig enn varer som er produsert innenlands. Avtalen omfatter også tjenestehandel, og oppfordrer til samarbeid om reguleringer og standarder.

Avtalen mellom EU og Japan vil gradvis eliminere tollsatser over en periode på 15 år. Avtalen har ellers mange likhetstrekk med CETA. Menon Economics skriver i rapporten:

«Begge avtalene inneholder betydelige innrømmelser for EUs del, noe som åpner opp for at det også kan være mulig å få til lignende innrømmelser fra EU i andre avtaler.»<sup>1</sup>

## **Virkninger for norske eksportnæringer**

Menon-rapporten vurderer hvilken betydning en overgang fra EØS-avtalen til en handelsavtale av samme type som CETA/EUJIPA vil ha for de ulike norske eksportnæringene. EØS-avtalen har begrenset betydning for eksport av olje, gass og råvarer,



RAPPORT  
NORGE, EØS OG ALTERNATIVE  
TILKNYTNINGSFORMER



MENON-PUBLIKASJON NR. 61/2019

Av Ellen Balke Hveem, Håvard Baustad og Leo A. Grünfeld

Rapporten *Norge, EØS og alternative tilknytningsformer* fra Menon Economics ble utgitt i september 2019.

og rapporten ser derfor på næringer utenom olje og gass.

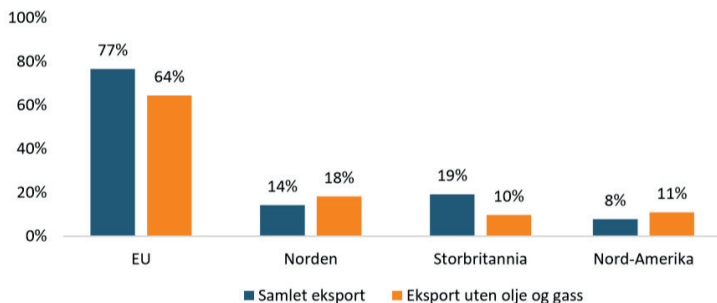
### Sjømat

Både CETA og EUJIPA gir over tid nærmest full tollfrihet på sjømat. Menon skriver: «Sett opp mot EØS-avtalen vil disse avtalene derfor kunne gi bedre tollvilkår for norske eksportører til EU.»

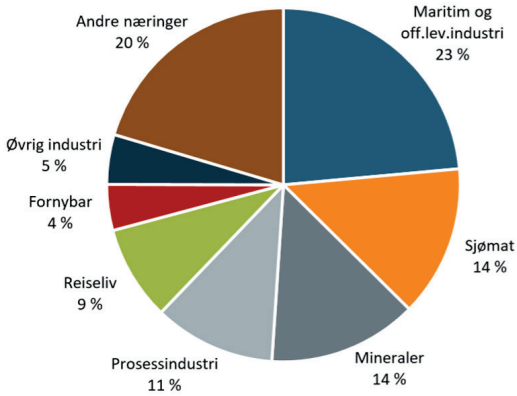
Det er ikke en fullstendig harmonisering med EUs regelverk på det veterinære området, men CETA fastsetter at Canda og EU skal strømlinjeforme importen der det er viktigst. Det skal da ikke være behov for å klarere om varen følger gjeldende veterinære bestemmelser på grensen før den importeres. Kontrollen på grensen skal begrenses til 15 prosent av sjømaten som eksporteres mellom de to landene.

### Prosessindustrien

Prosessindustrien produserer varer som i all hovedsak er sikret tollfrihet gjennom avtaler som CETA og EUJIPA. Vi har sett at denne industrien er sårbar for handelskonflikter med tredjeland. Det er vanskelig å vurdere om EØS-avtalen gir et bedre vern mot slike hendelser enn Canada og Japans avtaler, etter som slike konflikter i stor grad reguleres gjennom avtaleverket i WTO.



**Figur 1:** Andel av norsk eksport i 2018 til EU (inkludert Storbritannia og Norden), Storbritannia, Norden og Nord-Amerika. Kilde: Menon Economics.



**Figur 2:** Næringer (utenom olje og gass) som eksporterer mest til EU.  
Kilde: Menon Economics.

### *Teknologiindustrien*

Teknologiindustrien har full tollfrihet med en CETA-avtale. Håndtering av industrielt rettsvern vil også stort sett ivaretas gjennom disse avtalene. Håndtering av standarder i eksporten til EU vil bli mer komplisert uten en EØS-avtale, men tilpasning til EUs fremtidige standarder og reguleringer vil kunne lette noe av dette problemet.

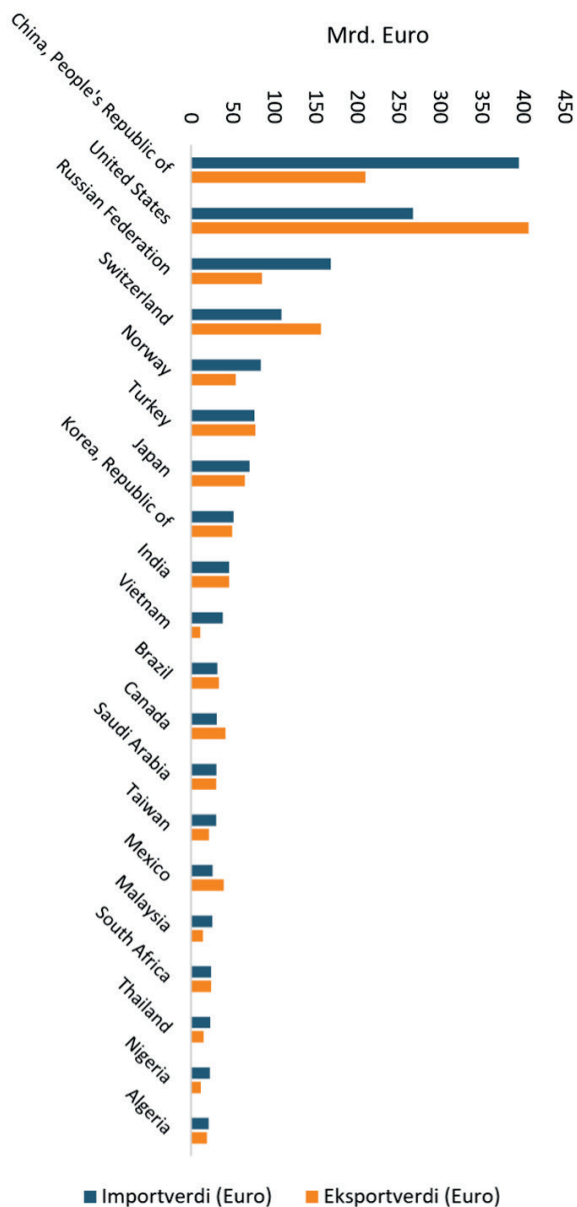
### *Reiselivsnæringen*

Reiselivsnæringen vil i liten grad bli berørt av å gå over til ordninger som de to avtalene.

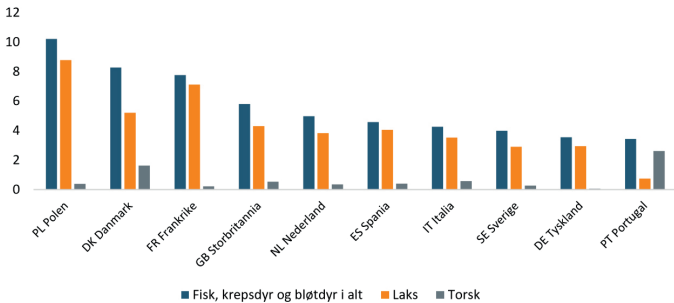
### *Tjenestehandel*

CETA er svært omfattende når det gjelder tjenestehandel. Det inkluderer bestemmelser for nasjonal behandling av tjenester, bestelandsklausuler (MFN) og markedstilgang, og har som formål å liberalisere tjenestehandelen mellom Canada og EU. De to førstnevnte bestemmelsene pålegger regjeringene å behandle de utenlandske tjenestetilbydere minst like godt som innenlands tilbydere. Markedstilgangsbestemmelsen forhindrer at regjeringer begrenser antallet tilbydere. Offentlige anskaffelser er unntatt, som helse, utdanning og vannforsyning.





**Figur 3:** Land EU importerer fra i importverdi (euro) og eksporterer til i eksportverdi (euro). Kilde: EU-kommisjonen.



**Figur 4:** Norges viktigste eksportmarkeder for fisk i EU i 2018, målt i milliarder kroner. Kilde: SSB.

### *Maritim og offshore leverandørindustri*

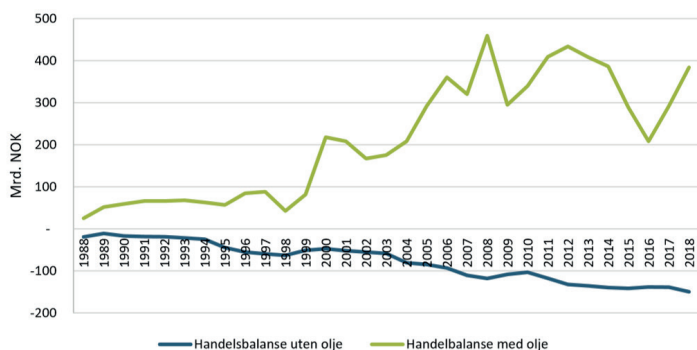
Eksporten av skip og utstyr vil i liten grad bli påvirket av et skifte fra en EØS-avtale til en CETA-lignende avtale, ettersom handelen med denne typen varer vil være tollfri. Avtalene gir ikke like godt vern om retten til å utføre arbeid knyttet til eksport (tjenester som installasjon og vedlikehold), men leverandører fra land utenfor EU (eksempelvis Korea, Kina og Singapore) evner i høy grad å konkurrere med europeiske foretak på disse markedene uten en EØS-avtale.

### *Finansielle tjenester*

Næringen har en rekke gjensidige godkjenningsordninger som en bilateral avtale av CETA-typen ikke kan besvare fullt ut. Det er også litt usikkert om man kan fullt ut kompensere med ensidig tilpasning til alle EU-direktivene og forordningene som regulerer sektoren. Samtidig er det viktig å tydeliggjøre at dette er en næring som i tiden fremover vil bli mer internasjonalsert, som vil gjøre det enklere å operere som tjenesteyter uten en EØS-avtale.

### *Fornybar sektor*

Eksport til EU av fornybar energi i form av krafteksport baseres på langsiktige energikontrakter med stor strategisk betydning for EU-land. Som en relativt integrert aktør i det europeiske kraftsystemet må man forvente at norske



**Figur 5: Norges handelsbalanse mot EU med og uten oljebaserte produkter (milliarder kroner). Kilde: SSB.**

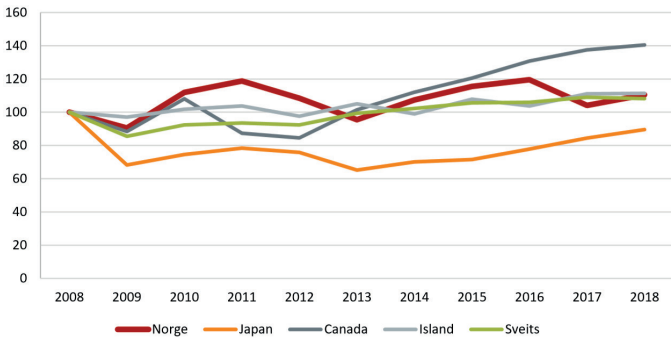
kraftleverandører vil få tilgang til de europeiske markedene i fremtiden, men EØS-avtalen vil nok gi større grad av regulatorisk sikkerhet enn det man kan oppnå gjennom en CETA/EUJEP-avtale.

### Fastlands-Norges handelsunderskudd har økt

Rapporten analyserer også handelsutviklingen mellom Norge og EU, og mellom EU og andre land. Et viktig poeng er det økende handelsunderskuddet for fastlands-Norge i EØS-avtalens periode. Mens Norge har en positiv handelsbalanse mot EU når man medregner oljebaserte produkter, er Norges handelsbalanse mot EU fraregnet import og eksport av oljebaserte produkter stadig mer negativ. Importverdien fra EU-området har vokst jevnt. Samtidig har ikke veksten i eksportverdien for varer utenom olje og gass vært like høy. Handelen med såkalte fastlandsvarer viser et underskudd mot EU på mellom 120 og 150 milliarder kroner de siste ti årene.

### EØS-land har ikke økt eksporten mer enn andre

Det er ikke noen markant forskjell i utviklingen av eksport til EU for land med eller uten en EØS-avtale. Rapporten sammenligner eksporten fra Norge og Island (begge i EØS) med Japan, Canada og Sveits i perioden 2008-2018. Canada, som inntil nylig ikke hadde noen handelsavtale med EU, har økt



**Figur 6:** Indeksert utvikling i vareeksport til EU i volum, uten olje. Basisår 2008=100. Kilde: EU-kommisjonen.

eksporten mest.

Island og Sveits har hatt relativt lik, flat utvikling i eksportvolum til EU de siste ti årene. Japan opplevde et fall etter finanskrisen, men volumet har igjen tatt seg opp siden 2013. Canada har opplevd en relativt sett høyere vekst enn de øvrige landene siden 2012. Norge har noe høyere vekst enn øvrige land mellom 2010 og 2013 og frem til 2016. Siden er norske eksportutvikling igjen svakere.

EU importerer relativt store volum fra canadisk prosessindustri, og denne eksporten har økt markant mellom 2008 og 2018. I 2018 utgjorde primærvarer som matvarer, råmaterialer og energi 31 prosent av canadisk eksport til EU, mens varer fra prosessindustrien utgjorde 45 prosent. Norge har en betydelig mer råvarebasert eksport til EU enn det Canada har.

#### Noter

1 Menon Economics: Norge, EØS og alternative tilknytningsformer (2019), side 8.

2 Menon Economics 2019, side 5.

Simen Talleken og Mimmi Kiriljansson (nyhetsleder)  
Aze Benoudia (EU) (illustrasjon) (nyhetsleder)  
All Skjævel (Emma Ingebrigtsen)  
Hida Notten Gullstad (Jo Skjelderud) (framtid)  
Eva Maria Rognes (framtid)  
Anne Karl Hines og Gunnar Wiedestrøm (Berget)

## NYHETER

# Fisk, olje og gass, metaller og andre råvarer utgjør 90 pros ent av eksport til EU

**EKSPORT:** Det meste av norsk eksport til EU vil fortsette også uten EØS, sier professor Dag Harald Claes. Han mener at også EU har interesse av å opprettholde handelsforbindelsene.

### EØS

#### Av Stian Nicolajsen

Det mest tungtveiende argumentet for EØS-avtalen er at den er viktig for å sikre norske eksport til Europa. Tallekens tale er at Norge i all hovedsak fortsatt er en leverandør av råvarer og innstøtstoffer til EU.

Fisk, olje og gass og produkter fra prosessindustrien utgjorde nesten 90 prosent av norsk vareeksport til EU i 2017. Ferdiggjorte utgjorde bare 2 prosent av vareeksporteringen.

– De store norske eksportnæringene vil være ontrent uberoert av en annen handelsknytning til EU enn EØS. Råvaremarkedene, slik som olje, er globale markeder og det er litt det samme hvor skipene som ankommer til Rotterdam kommer fra. Vi har hatt våre baser her fra EU om gass, men det er ikke snakk om at de vil slutte å kjøpe den. Tvert imot ønsker de heller å redusere sin import fra et annet land, sier Dag Harald Claes, professor ved Universitetet i Oslo.

#### Felles interesser

Mens bare 2 prosent av norsk eksport til EU består av ferdiggjorte (for eksempel kjernekraft og elektronikk), utgjør slike varer 13 prosent av norsk import fra unionen. Maskiner og utstyr består av 38 prosent av importen, mens varegruppa utgjør 7 prosent av norsk eksport.

Claes mener EU har økonomisk interesse av å opprettholde importen fra Norge.

– For å si det litt enkelt har land interesse av å opprettholde importen av innstøt-

### FAKTA

**Handel med EU:**

- Norge eksporterte varer verdt 695 milliarder kroner til EU i 2017. Det utgjør 81 prosent av Norges eksport. Norge importerte varer verdt 402 milliarder kroner fra EU, og dette utgjorde 59 prosent av vår import, ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå.
- Av eksporten til EU utgjorde olje 34 prosent av eksportverdien, gass 31 prosent, fisk 9 prosent og jern, stål og metaller 7 prosent.
- EØS-avtalen har siden 1994 gjort at Norge er en del av EU's indre marked med fri flyt av varer, tjenester, kapital og arbeidskraft.

**faktorer som trengs i landets produksjon. Norsk råvareeksport er ikke en konkurrent til tysk industri, men det er bearbejdede varer. Stressless trenger nok EØS mer enn gassen, sier han.**

Statsvetnen mener et viktig argument for EØS-avtalen er at den beskytter norske virksomheter mot villkårlige handelshindringer i saker der det kan være ulikt nasjonale interesser.

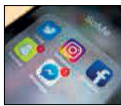
– Det er ikke så enkelt som å si at frihandel er frihandel. Så lenge sola skinner og EU trenger norske varer, vil det gå fint uten EØS. Problemet er når det begynner å regne og et land utfordrer og starter en eller annen konflikt. EØS-avtalen gir en beskyttelse mot potensielle misbruk av WTO-reglene. Mens EØS har en juridisk kontekst, er WTO-reglene mer diplomatiske og på mellomstatlig nivå, sier han.

#### Underskudd på tjenester

Mens Norge selger langt flere varer til EU enn vi importerer, er situasjonen motsatt for tjenester. I 2017 importerte Nor-

## Antallet nettovergrep-tips doblet

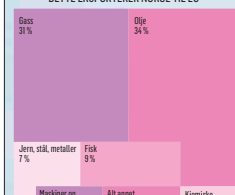
**OPP:** Antallet tips om seksuelle overgrep på nettside Krjosip får inn, har over doblet seg på et år – fra 3300 i for til cirka 12.000 i år. Det kom fram da Velferdsforskningsinstituttet Nova lanserte sin rapport om nettovergrep mot barn på Olofsetor tordag. Rapporten beskriver nettovergrepfenomenet basert på litteraturgjennomgang og forskning på nettovergrep i Norge. Instituttets forskning viser at det er en stor vekst i antall tips som rapporteres til Krjosip om seksuelle nettovergrep seksuelle aktiviteter i Norge. Ulovlige bilder og film utgjør to tredjedeler av tipsene. Straffbar chatting mellom barn og voksne og mellom voksne utgjør en tredel av tipsene.



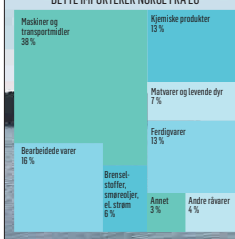
## Fregatter

**FORLUS:** Tre av fregattene har fått løsningen for å hysper seg i skroget. Ifølge miljøen skjedde dette i ngstad forliste. Hastebeholdning skal lette haleproblemet på pluss onsdag. Ifølge VKNM Pritof Nansen er hold og skal få tiltak sein

### DETTE EKSPORTERER NORGE TIL EU



### DETTE IMPORTERER NORGE FRA EU



**UT AV LANDET:** Fisk, olje og gass og produkter fra prosessindustrien er Norges klart største eksportartikler. Professor Dag Harald Claes mener EU vil trenge disse varene fra Norge også uten EØS. Her er en plattform fra gassfeltet Aasta Hansteen.

FOTO: MARIT HOMMELAND, NTB SCANPIX

ge tjenester for 149 milliarder kroner, mens vi eksporterte for bare 108 til EU.

På handel med tjenester er EU- og EØS-samarbeidet langt mer omfattende enn det som er regulert via Verdens handelsorganisasjon (WTO). – Så fort man kommer utenfor varehandelen, er det mindre regler globalt og mer potensiell for konflikt. Samtidig betyr det at det er lettere å beskytte

seg mot konkurranse og lage nasjonale regler på dette området dersom man skulle ønske det. Her kan det være forskjellige interesser fra norsk side, sier Claes.

**Professoren mener det er viktig å diskutere hva man ønsker å oppnå med å gå ut av EØS-avtalen, og at det er liten mening i å gå til et så dramatisk skritt for bare å oppnå det samme som i dag.**



Faksimile: Klassekampen 07.12.2018.

## ne hastefikset

til Forsvaret  
indire st vann  
e Havarikom-  
la Helge  
ningene  
e belger som  
slinger, kom  
G. Pvegatten  
nne til vedlike-  
ere.



porten til EU:

# ank



arkeds-  
EOS sebr  
innstas-  
er ingen  
ett skal  
se part-  
ereringen  
er innen  
er EOS-  
alle de-  
varende  
standar-  
er van-

skelig å sette tall på, men de  
er viktige for alle eksportbe-  
drifter. Fisk er ikke et ensar-  
tet produkt, og det er heller  
ikke aluminium.  
– Men er det ikke slik at  
EOS-avtalen er viktigere for  
tjenesteytens enn prosessin-  
dustrien?  
– Nei, det er misforstått,  
og det finnes det ikke noe  
faglig grunnlag for å hevde.  
Avtalen er veldig viktig både  
for norsk industri og for nør-  
ske tjenesteleverandører,  
sier hun.

otam@klassekampen.no

*«De store norske eksportnæringene vil være omtrent uberørt av en annen handelstilknytning til EU enn EØS.»*

**Dag Harald Claes**

Professor ved Universitetet i Oslo

Klassekampen 07.12.2018

# Myter om EØS-markedet

## Handelstall og WTO-regler tilbakeviser skremselsargumentene for EØS-avtalen. 95 prosent av EUs import kommer utenfra EØS.

NHO og likesinnede maste lenge om EØS som et ulidelig «faks-demokrati», ettersom vi ensidig mottar regler fra EU. Språkbruken er ikke mer i takt med tiden når de forsøker å fremstille EØS-avtalen som et være eller ikke være for norsk utenriks-handel. Bildet av kontrollører som gjennomgår alle varelaste på grensen, og langsomt fyller ut og stempler sine skjema, er utdatert. Dette er selvsagt digitalisert, og frakten er registrert på forhånd. 95 prosent av EUs import kommer utenfra EØS, det vil si fra andre land enn Norge, Island og Liechtenstein. Bare omlag 1 prosent av varene som kommer til EU blir inspisert.

### Selger råvarer og kjøper ferdigvarer

Størstedelen av norsk eksport til EU er råvarer og halvfabrikata. Det er innsatsvarer i EUs næringsliv, som gjerne vil ha de norske varene billigst mulig. For EU vil det være økonomisk selvskading å stenge norsk olje, gass, metaller eller fisk ute – eller å gjøre importen dyrere ved å legge på toll.

Det Norge kjøper fra EU er for det meste ferdigvarer, alt fra skruer og pizza til biler og maskiner. EU har vunnet markedsandeler i Norge, mens Norge har tapt andeler på EU-markedet siden den gjensidige tollfriheten ble etablert på 1970-tallet – lenge før EØS-avtalen. EU har ingenting å vinne på bygge opp nye tollmurer.

### Nulltoll for industrivarer

Det er sannsynlig at Norge og EU vil inngå en ny handelsavtale hvis vi går ut av EØS, slik EU de siste årene har gjort med Sør-Korea, Canada og Japan. Her skal vi la det ligge, og i stedet undersøke hvilke rammer som i alle fall finnes for handelen utenfor EØS. Fra dag én vil dette være regulert av



EU importerer mye sjømat fra Norge, og blant annet franskmenn kjøper gjerne norsk laks. Bildet er fra 2008 da laks nummer 250 million ble fraktet fra Norge til Frankrike. Foto: Norges sjømatråd.

den eksisterende frihandelsavtalen med EU og WTO-regler. Frihandelsavtalen fra 1973 gir nulltoll for industrivarer, unntatt fisk og matvarer, og avtalen er oppdatert flere ganger på 2000-tallet. Heller ikke EØS-avtalen gir nulltoll for fisk, og på laks (som utgjør det meste av eksporten) vil tollene være helt uforandret, altså 2 prosent.



### **Strømlinjeformet passering**

Et annet argument som tidvis brukes for EØS-avtalen, er at den fjerner tekniske handelshindringer. WTO-reglene om ikke-diskriminering sier at når EU eller ethvert WTO-land har meldt inn sine standarder, skal de gjelde uten unntak for alle utenlandske eksportører. Hvis Norge går ut av EØS, er produktstandardene i EU og Norge identiske etter 25 år med harmonisering. Norske produkter skal ha tilgang til EU uten hindringer, slik også produkter fra EU fortsatt har tilgang til Norge. Særskilte godkjenningsordninger vil være ulovlig. WTO-avtalene om tekniske handelshindringer og om tilrettelegging for handel, samt Kyotoavtalen om verdens tollorganisasjon, forplikter EU til en så strømlinjeformet grensepassering som mulig.

### **Produktstandarder**

Norge kan velge å tilpasse seg endringer i EUs tekniske regler, slik at standardene holder seg like. Hvis vi ønsker å sette egne produktkrav, avtales det gjerne via såkalte samsvarsvurderinger at de produktene som holder mål i Norge også vil gjøre det i andre land vi eksporterer til. Samtidig har EU-kommisjonen myndighet til å fastslå at varer utenfra EU er likeverdige og i tråd med EU-standard. Dette er helt dagligdags for EUs handel med resten av verden. Dessuten gir Sveits og Canadas avtaler med EU de nasjonale myndighetene adgang til å godkjenne at et produkt lever opp til EU-reglene før eksport.

Arbeidet med å etablere internasjonale tekniske standarder skjer uavhengig av EU, for eksempel i Den europeiske komiteen for standardisering (CEN), der land utenfor både EU og EØS er medlemmer.

### **Fisken vil fortsatt flyte over grensene**

Problemstillingen om grensekontroll er særlig blitt reist for fiskeeksporten. WTO har en egen avtale om matvarer, som gir adgang til grensekontroll for å sikre at importen er trygg. Kontrollen må være saklig begrunnet, tiltakene kan ikke fungere diskriminerende. Det vil si at like kvalitetskrav

	CAGR 1973-1992	CAGR 1993-2012	Shortfall in 2012	CAGR 1993-2008	Shortfall in 2008
8 EU non-members Australia, Canada, Iceland, Japan, Norway, Turkey, Switzerland, US	3.3	4.1	2.1	5.5	+3.0
4 independents without EU agreements Australia, Canada, Japan, US	3.4	4.1	4.7	5.6	+1.0
4 countries with EU agreements Iceland, Norway, Turkey, Switzerland	3.1	4.0	6.2	4.6	-9.1

**Tabell 1:** Eksportvekst for tre grupper land til EUs indre marked 1973-2012, sammenlignet i 1973US\$, fra *Myth and Paradox of Single Market*, 2016. Kilde: OECD, Monthly Statistics on International Trade, Dataset: trade in value by partner countries, [www.oecd.ilibrary.org/statistics](http://www.oecd.ilibrary.org/statistics)

gir lik adgang også for sjømat. Norge og EUs hygieneregler er harmonisert, og vil være like når EØS sies opp. Særskilt veterinærkontroll på EU-grensen vil ikke være begrunnet og være i strid med WTO-avtalen. Fisken vil flyte over grensene omtrent som i dag. Noe mange later til å overse, er at alle trailerlaster med fisk ut av Norge også i dag blir tolleklart ved grensen. EU importerer for øvrig store mengder sjømat fra Russland, Vietnam og Ecuador, uten at de er med i EØS. Over 70 prosent av sjømaten EU importerer, kommer verken fra Norge eller Island.

### Varehandel med og uten avtale

Boken *Myth and Paradox of Single Market* (2016) fra den britiske tenketanken Civitas sammenstiller handelstall fra OECD gjennom 40 år, fra 1973-2012. Den viser at eksporten av varer til EU fra land med særskilte avtaler, deriblant EØS-landene Norge og Island, ikke har økt mer enn eksporten fra land som handler på grunnlag av WTO-regler.

Konkret sammenligner boken eksportutviklingen fra USA, Australia, Canada og Japan – som har handlet med EU uten en særskilt avtale – med utviklingen for Norge, Island, Tyrkia og Sveits. For begge gruppene av land var den årlige veksten litt over 3 prosent i perioden 1973-92, og rundt 4 prosent i 1993-2012.

As measured by reported imports to the 27 EU countries ranked in order of compound annual growth rate. EU member countries during the period are shaded.

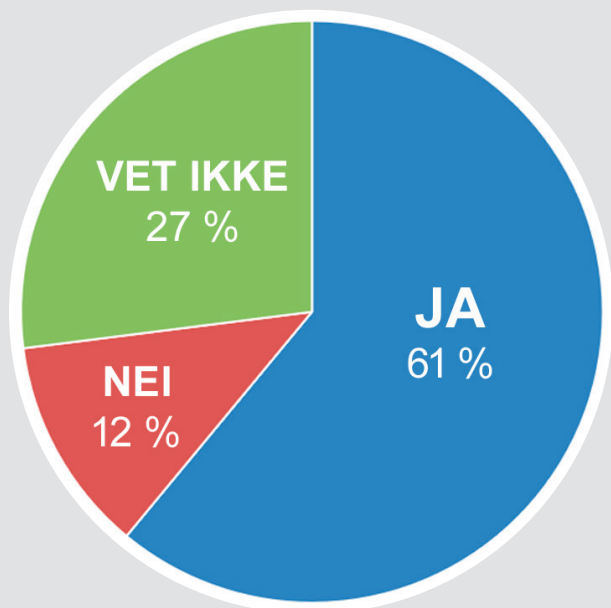
	CAGR % (in 2004 US\$)	2012 value (in 2012 US\$bn)		CAGR % (in 2004 US\$)	2012 value (in 2012 US\$bn)
China	11.01	21.1	<b>Continued</b>		
Slovak Rep.	10.93	6.8	Israel*	4.19	3.5
India	10.51	11.3	Australia	3.72	8.6
Estonia	9.96	2.5	Germany	3.65	115.5
Ireland	9.85	35.1	Denmark	3.10	16.8
Singapore	9.25	12.8	Canada	2.81	10.8
Romania	9.07	5.9	Japan	2.61	16.4
Luxemb'g	8.89	26.9	Korea*	2.56	5.0
Poland	8.87	18.7	Turkey*	2.44	15.1
Bulgaria	8.21	4.0	UK	2.32	114.2
Chile*	6.45	1.7	US	2.10	159.2
Argentina	6.36	2.4	NZ	1.50	1.6
Slovenia	6.32	2.9	Egypt*	1.48	5.9
Russian Fed.	6.12	15.9	Belgium	1.44	38.1
Netherlands	5.74	75.2	Portugal	1.34	10.6
Czech Rep	5.73	12.9	Italy	1.31	48.4
Hungary	5.65	9.0	Norway*	1.16	13.0
Switzerland*	5.60	64.2	Austria	0.99	29.9
Sweden	5.49	24.6	France	0.84	83.4
Nigeria	5.29	2.1	Iceland*	0.74	0.8
Indonesia	5.24	2.0	Spain	0.35	54.4
Croatia**	4.88	6.3	Mexico*	0.07	3.4
Finland	4.77	9.4	S. Africa*	-0.19	4.8
Hong Kong	4.42	9.2	Greece	-2.18	13.7

\*Indicates countries with which the EU had a trade agreement in force at some point in these years  
 \*\* Became a member of the EU in 2014  
 The selection filter means Lithuania, Latvia, Cyprus and Malta are not featured on the table.

**Tabell 2:** Vekst i tjenesteeksport for 47 land (både EU-land og ikke-medlemmer) til de 27 landene i det indre markedet 2004-2012, fra *Myth and Paradox of Single Market*, 2016. Kilde: OECD Dataset: EBOPS 2002 – Trade in services by partner country European Union (27 countries), total services imports.

## Tjenestehandel

Når det gjelder tjenestehandelen viser boken *Myth and Paradox of Single Market* utviklingen i eksport til EU for nærmere 50 land i perioden 2004-12. Her ser vi at så vidt forskjellige land som Sveits, India, Chile og Korea (og mange flere) økte tjenesteeksporten til EU mer enn Norge. De fleste landene handler med EU på grunnlag av WTO-regelverket, det vil si GATS-avtalen om frihandel med tjenester.



**Figur 7:** Svar på spørsmålet «tror du det vil bli innført toll på norske industrivarer til EU hvis EØS-avtalen sies opp?», meningsmåling utført av Sentio, november 2019.

## Mange tror det blir varetoll uten EØS

Svært mange tror det blir toll på norske industrivarer til EU uten EØS-avtalen, viser meningsmålinger. Bare 12 prosent fastslår fakta: det blir ikke toll.

6 av 10 tror det blir toll på norske industrivarer til EU uten EØS-avtalen. Mange er også usikre. Det viser to meningsmålinger utført av Sentio på oppdrag av Nei til EU i mai-juni og november 2019. Målingene er nasjonale representative undersøkelser der 1000 personer er spurt hver gang.

Følgende spørsmål ble stilt: «Tror du det vil bli innført toll på norske industrivarer til EU hvis EØS-avtalen sies opp?» I november-målingen svarer 61 % ja, 12 % nei og 27 % vet ikke.

Toll på industrivarer uten EØS-avtalen er og blir en myte. Dersom EØS-avtalen sies opp, skal frihandelsavtalen som ble inngått mellom Norge og EU før EØS igjen regulere handelen. Frihandelsavtalen sikrer tollfrihet for norske industrivarer til EU. Verken EØS-avtalen eller frihandelsavtalen omfatter tollfri handel med sjømat og landbruksvarer.

Misforståelsen er omtrent like utbredt blant EU-tilhengere som EU-motstandere. Det er særlig mange av de som støtter EØS-avtalen som tror det vil bli toll uten EØS, 70 % i målingen fra november (og kun 10 % som ikke tror det). Blant de som sier nei til EØS, er det 50 % som tror det vil komme toll på industrivarer (og 23 % som ikke tror det).

# Internasjonal standardisering

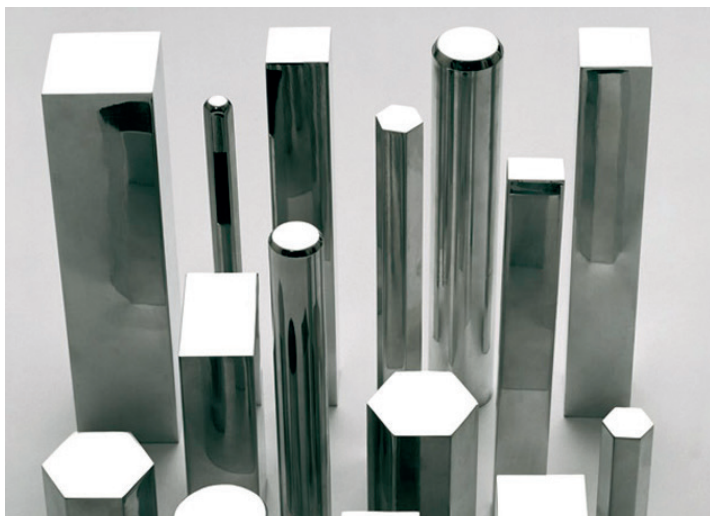
EØS-tilknytningen til EUs indre marked bygger på felles regelverk, produktstandarder og gjensidig godkjenning. Vil Norge møte handelshindringer uten EØS-avtalen?

Den internasjonale handelen med industrivarer har innen rammen av WTO blitt kraftig liberalisert siden 1995. Kun en liten del av den internasjonale varehandelen skjer i dag med basis i tollsatser som er lavere enn de tollsatser som alle land nyter godt av gjennom bestelandsprinsippet i WTO, som betyr at alle land skal behandles likt. Over halvparten av internasjonal handel er tollfri.

Oppsigelse av EØS-avtalen er derfor ikke et skritt ut i det uvisse. I WTO-avtalen har både Norge og EU forpliktet seg til å arbeide for «substansiell reduksjon i toll og andre handelshindringer, og å eliminere diskriminerende behandling i internasjonale handelsrelasjoner».<sup>1</sup> WTO har dessuten et system for løsning av handelskonflikter, med klart definerte regler og tidsfrister.

## WTO har bindingslister

Frihandelsavtalen mellom EU og Norge av 1973 gir tollfrihet for industrivarer. Om EU mot formodning skulle si opp frihandelsavtalen, ville WTO-regelverket uansett sikre at det kun er snakk om ubetydelig toll på industrivarer. Hvert land i WTO har bindingslister med toll for det enkelte produktet. Omtrent en tredjedel av varelinjene til EU for industrivarer er etter WTO-forpliktelsene helt tollfrie. For disse industrivarene kan ikke EU innføre ett øre toll overfor Norge. Bindingslistene endrer seg med nye forhandlinger og justeringer, og retningen er entydig: tollsatsene blir gradvis redusert.



Arbeidet med felles tekniske varestandarder skjer i europeiske standardiseringsorgan uavhengig av EU, og med medlemsland utenfor EU/EØS.

### Andre handelshindringer?

EØS-tilknytningen til EUs indre marked bygger i tillegg til tollfrihet (med noen unntak) på felles regelverk, produktstandarder og gjensidig godkjenning. Det har vært hevdet at Norge kan møte problemer i forhold til:

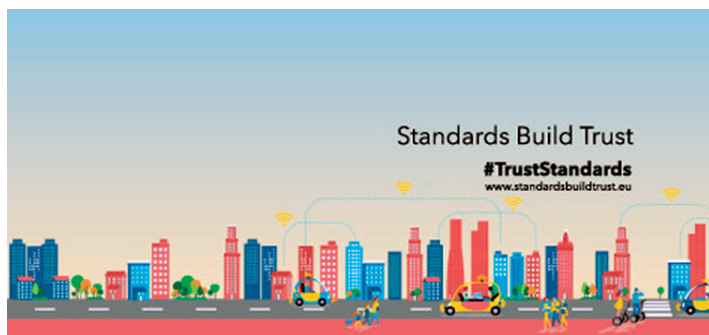
- Bortfall av automatisk godkjenning av norske produkter som under EØS-avtalen følger EUs eget regelverk, under overvåking av ESA.
- Administrative hindringer som stanser produkter ved EUs yttergrense før de er formelt klarert av EU.
- Adgang for EU til å innføre antidumpingtiltak.

Det er riktig at Norge gjennom EØS-avtalen fortløpende overtar EUs regelverk for det indre markedet. Det er imidlertid ikke slik at det utenom EU/EØS råder det reneste kaos.

### Europeisk standardisering – utenfor EU

Arbeidet med å etablere felles tekniske standarder i Europa





Den europeiske komiteen for standardisering CEN er ikke et EU-organ, og har totalt 34 medlemsland samt flere assosierte land.

Illustrasjon: CEN-CENELEC.

skjer i et trekløver av standardiseringsorgan: Den europeiske komiteen for standardisering (CEN), Den europeiske komiteen for elektroteknisk standardisering (CENELEC) og Det europeiske telekommunikasjonstandardinstituttet (ETSI). Disse organene eksisterer uavhengig av EU, og Norge er med på linje med EU-landene. Hvorvidt vi har EØS-avtalen, handelsavtalen fra 1973 eller inngår en ny handelsavtale med EU, er ikke viktig for deltagelsen i samarbeidet om standardisering.

Den europeiske komiteen for standardisering ble opprettet i 1961, og Norge har vært medlem siden starten. CEN samordner et nettverk av tekniske eksperter fra 34 medlemsland. EU er ikke medlem i CEN, men det er alle EU-landene. Flere av medlemmene i CEN er land utenfor EU/EØS, nærmere bestemt Sveits, Tyrkia, Makedonia og Serbia. Enda flere land som Albania, Egypt og Montenegro er assosierte medlemmer.

Alle medlemsland i CEN forplikter seg til å se bort fra nasjonale standarder som avviker fra CEN-standardene. Det forplikter Norge slik som det forplikter alle EU-land. Derfor vil det ikke være noe mer uklarhet om varestandardene uten en EØS-avtale. Det finnes tusenvis av standarder som uansett regulerer produktkravene. I 2018 fastsatte CEN 1076 nye standarder, og 511 av dem var identisk med internasjonal standard (ISO).<sup>2</sup>

## Antidumpingtiltak

I forhandlingene om en ny handelsavtale, og i den videre gjennomføringen, kan Norge velge å akseptere tilsvarende produktregler som EU der dette er ønskelig. EU og Norge kan også avtale at ulike standarder er likeverdige, og dermed gjensidig godkjent for handel på tvers av grensene. En ny handelsavtale bør også ha bestemmelser som forbyr eller begrenser adgangen til antidumpingtiltak, selv om dette er av mindre betydning enn tidligere. Det var heller ikke før EØS-avtalen mange slike saker mellom Norge og EU, og WTO-regelverket setter også sperrer for antidumpingtoll.

Regelverket i WTO pålegger dessuten EU å avstå også fra andre handelshindringer enn toll. Krav til standarder og godkjenningsordninger skal være slik at de ikke skaper unødvendige handelshindringer. EU kan ikke innføre nye standarder over natten, norske produsenter må få informasjon og tid til å tilpasse seg, fastsetter WTO-avtalen Technical Barriers to Trade.

## Vrien grensekontroll?

95 prosent av EUs import kommer fra land utenfor EØS. Administrative ordninger og kontroll ved EUs yttergrense er altså ikke til hinder for handel. EUs importører og forbrukere har heller ikke interesse av omstendelige prosedyrer på grensen. Uansett kan EU ikke innføre ordninger som etter WTO-regelverket skaper unødvendige handelshindringer.

### Noter

1 Agreement Establishing the World Trade Organization, 1994. WTOs regelverk er tilgjengelig her: [http://www.wto.org/english/docs\\_e/legal\\_e/legal\\_e.htm](http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/legal_e.htm)

2 2018 Annual Report CEN, <https://www.cen.eu/news/brochures/brochures/CEN%20Annual%20Report%202018.pdf>

# Samarbeid om forskning, studier og kultur

Norge og EU samarbeidet om forskning lenge før EØS-avtalen.

Både før og etter EØS-avtalen har Norge inngått en rekke avtaler med EU, og har over 70 selvstendige avtaler som gjelder uavhengig av EØS-avtalen. De fleste avtalene er bilaterale. Norge deltar for eksempel i EUs folkehelseprogram, mot en årlig kontingent. Det består av arbeidsgrupper og prosjekter innenfor helseinformasjon, helsetrusler og forebygging av risikofaktorer. Norske myndigheter er også representert i forumet for alkohol og helse. Norge deltar dessuten i EUs senter for forebygging og kontroll av smittsomme sykdommer, som ligger i Stockholm.

## Samarbeid før EØS

I EØS-avtalen deltar Norge i alle EUs samarbeidsprogrammer om utdanning og forskning (unntatt kjernekraftprogrammene). Samarbeidet mellom Norge/EFTA-landene og EU startet imidlertid flere år før EØS-avtalen ble inngått, med bakgrunn i Luxembourg-erklæringen fra 1984 der man uttrykte ønske om et samarbeid utover frihandelsavtalen.

Når det gjelder forskning, inngikk Norge i 1986 rammeavtaler med EU som ga både deltagelse i forskningsprogrammer og samarbeid på prosjektbasis. På utdanningsområdet deltok Norge også før EØS i de to viktigste programmene: COMETT (siden 1990) og ERASMUS (1992). Utenfor EØS har Sveits i en årrekke deltatt i EUs samarbeid om forskning og utdanning.

## Horisont 2020

I perioden 2014-2020 skal Norge betale rundt 18 milliarder kroner til EUs forskningsprogram Horisont 2020. Det er en kraftig økning fra forrige programperiode. Tidligere har bare halvparten av midlene kommet tilbake til norske forskere og



En rekke land som er verken med i EU eller EØS, deltar i EUs forskningsprogram Horisont 2020, deriblant Tyrkia, Israel og Sveits. Illustrasjon: EU-kommisjonen.

institusjoner.

Foruten Norge er 15 land utenfor EU deltagere i Horisont 2020, deriblant Tyrkia, Israel og Sveits. EU eller EØS-medlemskap er altså ikke noe vilkår for å delta i forskningsprogrammet. Norge er uavhengig av EØS-avtalen tilknyttet internasjonale forskningssamarbeid som EUREKA (et europeisk nettverk med 41 medlemsland), ESA (European Space Agency) og IARC (International Agency for Research on Cancer).

### **Kultursamarbeid**

På kulturområdet er det usannsynlig at Norge ikke skulle få delta i EUs støtteprogram (i 2014-2020 kalt Creative Europe) dersom de norske finansielle bidragene opprettholdes. Programmet har da også retningslinjer for deltagelse fra land utenfor EU/EØS. Norge har dessuten et betydelig internasjonalt samarbeid om kultur. Samarbeidet foregår blant annet i regi av UNESCO (FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon), OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling), Europarådet, Nordisk råd og Nordisk ministerråd.

## Handel med sjømat

Det er merkelig at fisk, som i all hovedsak ikke er omfattet av EØS-avtalen, blir forsøkt gjort til et hovedargument for å beholde avtalen.

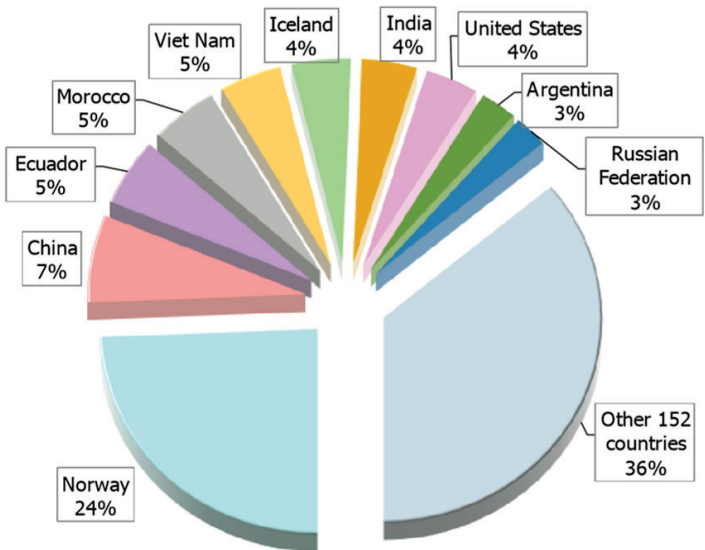
Om Norge går ut av EØS, så trer automatisk handelsavtalen av 1973 inn. På laks (som utgjør 70 prosent av vår eksport til EU) gir den samme toll som EØS-avtalen. På hvit fisk er det forhandlet fram tollfrie kvoter og tollnedsettelse ved hver utvidelse av EU. Avtalene sikrer tollfrihet eller nedsatt toll på det kvantum som Norge eksporterte før landene ble en del av EU. Disse kompensasjonsavtalene er bilag til frihandelsavtalen av 1973 og gjelder uavhengig av EØS-avtalen.

### Motytelsen har EU allerede fått

Etter WTOs regelverk har EU gitt tollfrie kvoter og tollnedsettelse som fullt ut kompenserer for økt toll i EU. Da Polen, som Norge eksporterer mye sjømat til, gikk inn i EU, fikk vi kvoter som sikret tollfrihet for mye av vårt tredje viktigste fiskeslag, sild. Vi må forvente at EU, som er for mest mulig frihandel, fortsatt vil følge regelverket slik de har gjort til nå.

Det er blitt hevdet at det er naivt å tro at det er mulig å beholde tollfordelene på torsk, sild og hyse uten motytelser. Men motytelsen har EU allerede fått. EU fikk en ekstra kvote på 11 000 tonn som «betaling» for tollnedsettelsen. Reverseres tollnedsettelsen, så må også torskekvoten reverseres. EU kan ikke selge samme vare to ganger.

Hva skjer så når land går ut av en tollunion, som Storbritannia gjør, eller ut av en frihandelsavtale som Norge vil gjøre om EØS-avtalen sies opp? Alt regelverk i WTO er bygd opp på at inngåtte avtaler om tollfrihet eller tollreduksjoner ikke kan reverseres. For å bli medlem av WTO må landene forplikte seg til å arbeide for lavere toll. Skulle EU virkelig øke satsene tilbake til 12 prosent på hel torsk og 18 prosent på torskefilet, har Norge en god sak.

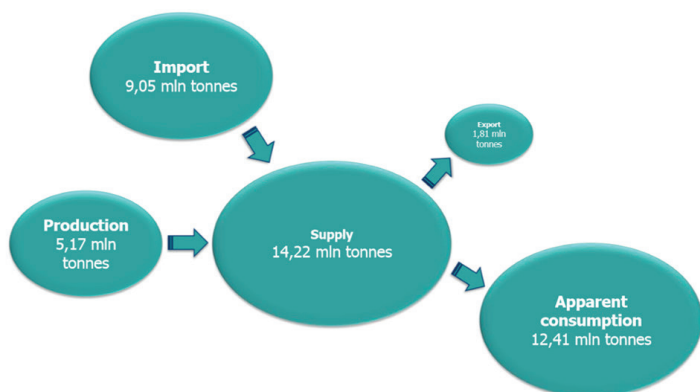


**Figur 8:** Ulike lands andel av EUs import av sjømat i 2017, målt etter verdi, hentet fra *The EU Fish Market 2018 Edition*.

### Mye har skjedd siden EØS-avtalen ble underskrevet

Helt uavhengig av WTO er det skjedd mye siden EØS-avtalen ble underskrevet. Da ga den Norge en konkurransefordel. Siden den gang har WTO utviklet seg og EU har inngått avtaler som gir våre konkurrenter minst like god tilgang til EU-markedet. Vår største konkurrent på laks, Chile, har gjennom handelsavtale med EU full tollfrihet. På tross av høyere toll er det norsk laks som dominerer i EUs marked. Fordi Norge ligger så nært markedet at store mengder kan nå fram gjennom trailere eller båt og fortsatt være fersk. Det er gode grunner til å forvente at EU vil inngå en avtale med Norge som sikrer fersk fisk i kjøle-disker og EUs ferdigvareindustri.

Derfor er det heller ikke sannsynlig at fisken skulle bli stående på grensa for EU-kontroll. 95 prosent av EUs import av varer, fisk inklusive, kommer fra andre land enn våre tre EØS-land. 1 prosent blir kontrollert. Norge har, i motsetning til våre



**Figur 9:** EUs tilgang på fisk og annen sjømat (import og produksjon, 2016), fra *The EU Fish Market 2018 Edition*.

konkurrenter, adoptert hele EUs veterinære regelverk. EUs forbrukere og industri har selv all mulig interesse av at norsk fisk flyter smertefritt gjennom systemet.

### **EUs fiskeindustri er avhengig av norsk fisk**

Fiskarlaget, Sjømat Norge og fagforbundet NNN ønsker alle mer bearbeiding av fisk i Norge. Overfor EU er det forskjellen i toll på fersk laks og røkt laks som er viktigst. Den er satt slik for å sikre råstoff til EUs røykeindustri og hindre konkurranse fra Norge på røkt laks. Her er det protokoll 9 i EØS-avtalen som står i veien for økt bearbeiding i Norge. EU har en større bearbeidingsindustri som er avhengig av norsk fisk enn vår egen bearbeidingsindustri.

For fersk fisk, spesielt torsk og laks, er Norge og Island på grunn av sin beliggenhet EUs naturlige leverandør, og EU har ingen interesse av høyere kostnader gjennom å legge på toll. Det er også slik at WTO-tollen ikke er på 12 prosent eller 18 prosent for fersk torsk til industri, der er maksimal WTO-toll på tre prosent.

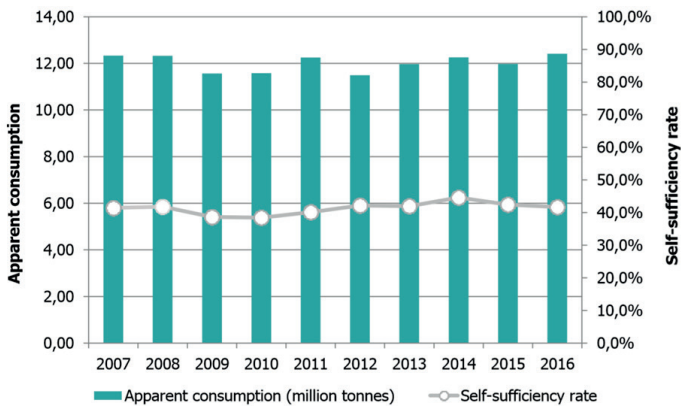
### **EUs selvforsyning av fisk minker**

Norge har i dag en veterinærkontroll som følger EUs regelverk til punkt og prikke. I tillegg har Norge på grunn av klima og

solid mattilsyn en dyrehelse, en plantehelse og en fiskehelse som overgår EUs egen. Det er ingen steder EU kan få ferskere og sunnere fisk enn de kan få fra Norge (og Island).

Hvorfor skulle EU, som må importere over 80 prosent av sin laks og 90 prosent av sin torsk, legge hindringer i veien? Når de i tillegg har en stor fiskeindustri, bygd på norsk fisk, som slett ikke vil ha fisken forsinket? Om så hver trailer må ha med seg et dokument, så vil det aldri bli noe annet enn stikkprøver på grensa med dokumentkontroll.

EUs selvforsyning av fisk minker. Etter brexit minker den enda mer. Norsk sjømateksport har en gyllen framtid, med eller uten EØS-avtale.



**Figur 10:** EUs forbruk og selvforsyningsgrad av sjømat, fra *The EU Fish Market 2018 Edition*.

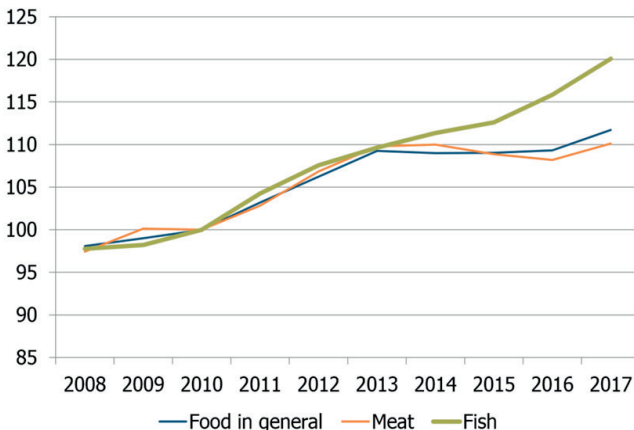


Products and share of total apparent consumption	Self-sufficiency rate
Mackerel (2%)	123%
Herring (5%)	91%
Trout (2%)	89%
Mussel (5%)	82%
Sardine (3%)	74%
Hake (4%)	38%
Scallop (1%)	30%
Tuna (11%)	28%
Salmon (9%)	16%
Cod (10%)	9%
Squid (3%)	9%
Shrimp (6%)	9%
Freshwater catfish (2%)	4%
Alaska pollock (7%)	0%
Surimi (2%)	0%

**Figur 11:** Ulike typer fisk og sjømatas andel av EUs sjømatforbruk, samt EUs selvforsyningsgrad for hvert slag, fra *The EU Fish Market 2018 Edition*.

## Seks grunner til at vi kan selge fisken vår til EU uten EØS

1. EU-markedet er sultent på fisk! EU importerer 84 % av sin laks og 91 % av sin torsk.
2. På laks er tollen nøyaktig den samme i og utenfor EØS.
3. EU vil ha ferskest mulig fisk til lavest mulig pris, ikke økt toll og forsinkelse. Den ferskeste er fra Island eller Norge fordi vi ligger nærmest EU-markedet.
4. På grensa er det stikkprøvekontroll av helseattester. Det norske kontrollsystemet er helt likt det som EU har.
5. EU har over 20 000 arbeidsplasser bygd på videreforedling av norsk fisk. Foredlingsindustrien vil ikke godta verken økt toll eller forsinkelser.
6. WTO-avtalen forbyr å øke tollene når den først er senket. Derfor har Norge beholdt tollfrie kvoter på hvit fisk tilsvarende det vi hadde da for eksempel Polen gikk inn i EU. Det må også gjelde når Norge går ut av EØS.



**Figur 12:** Pris til forbruker for matvarer, kjøtt og fisk (2010=100), fra *The EU Fish Market 2018 Edition*.

Makroøkonomi

## Virke: Norge kan tape minst 48 milliarder ved å gå ut av EØS



Virke-direktør Ivar Horneland Kristensen liker dårlig at en av fire velgere i kommunevalget stemte på partier som ønsker Norge ut av EØS-avtalen.  
Foto: Håkon Mosvold Larsen / NTB scanpix

**Virke er bekymret for at landets nei-til-EØS-partier vokser. Ifølge en ny rapport kan Norge tape 48 milliarder kroner bare det første året ved å gå ut.**

Næringslivsorganisasjonen Virke presenterte i september 2019 en meget tvilsom rapport om økonomiske virkninger av å forlate EØS-avtalen. Faksimile: ABC Nyheter / NTB 17.09.2019.

## Taper Norge 48 milliarder på å gå ut av EØS?

**Nei, Virkes rapport om økonomisk katastrofe er ikke troverdig.**

Det skapte store overskrifter da Næringslivsorganisasjonen Virke i september presenterte en rapport som skulle vise stort økonomisk tap hvis Norge går ut av EØS-avtalen. Virke og NyAnalyse hadde kommet frem til at:

- Samlet norsk verdiskapning (BNP) reduseres med 1,3 prosent, som tilsvarer omlag 48 milliarder kroner i tapt produksjon for Norge i 2020.
- Verdien av eksporten reduseres med 9,4 prosent, eller cirka 80 milliarder kroner i 2020.
- Verdien av importen går ned med 8 prosent, tilsvarende cirka 93 milliarder kroner i 2020.

Hva er så grunnlaget for disse voldsomme tallene? Analysene baserer seg på svært omstridte brexit-analyser fra Peterson Institute for International Economics. I debatten om brexit har ulike grupper økonomer kommet med vidt forskjellige vurderinger av den økonomiske effekten ved å forlate EU. En gruppe kalt Economists for Free Trade mener for eksempel at brexit kan styrke britisk økonomi med 135 milliarder pund.<sup>1</sup>

Virke har lagt til grunn tvilsomme forutsetninger om at utmeldingen fra EUs indre markedet vil koste Storbritannia dyrt, og overført det direkte til Norge og EØS. Ekstra tvilsomt er det ettersom Norge – til forskjell fra Storbritannia – uansett har en frihandelsavtale med EU, som gir tollfrihet for alle industrivarer. Virkes utspill minner om NHOs skremsler før folkeavstemningen i 1994 om at 100 000 norske arbeidsplasser ville gå tapt ved et «nei».

#### Note

1 «Brexit could boost UK economy by £135 billion, say top economists», <https://www.economistsforfreetrade.com/News/brexit-could-boost-uk-economy-by-135-billion-say-top-economists/>

# 10 grunner til at EU vil ønske en handelsavtale med Norge

Norge har varer EU trenger, og vi er et kjøpesterkt marked for EU. Derfor har EU selv økonomisk interesse i ikke å forstyrre handelen med Norge.

Både Norge og EU har gode erfaringer med å praktisere tosidige (bilaterale) avtaler og kompetanse i å forhandle frem slike avtaler. EU har relativt nylig inngått bilaterale handelsavtaler med Japan og Canada, og pågående forhandlinger med blant andre Australia, India og Indonesia. Ingen av dem er viktigere handelspartnere for EU enn det Norge er. Norge er EUs femte største handelspartner. Her er ti grunner til at EU vil ønske å inngå en ny handelsavtale med Norge om EØS-avtalen sies opp.

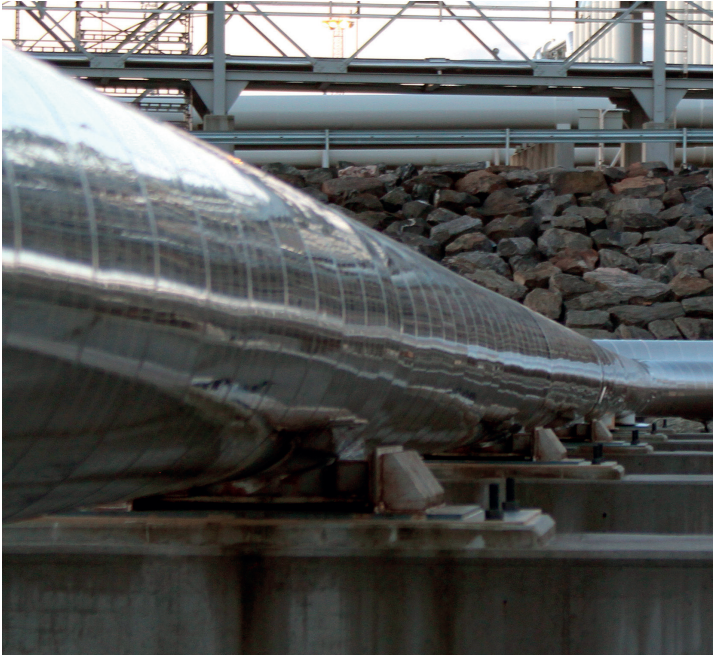
## 1. Forhandlinger følger naturlig av EØS-avtalen

EØS-avtalens artikkel 127 sier at avtalen kan sies opp med ett års varsel. Dersom den sies opp, skal frihandelsavtalen som gjaldt før EØS igjen regulere handelen. Det fremgår av EØS-avtalens artikkel 120. Frihandelsavtalen er velprøvd, og sikrer tollfrihet for industrivarer til og fra EU. Avtalen regulerer ikke tjenestehandel, og er såpass gammel at det vil være naturlig for EU å ville gå i forhandlinger om en ny handelsavtale.

## 2. Norge er et kjøpesterkt marked

EØS-avtalen regulerer markedsadgang begge veier, for EU adgangen til det norske markedet. Frihandelen har ført til at norsk næringsliv har tapt markedsandeler hjemme, og at få norske næringer utenom olje og gass samt oppdrett har vunnet markedsandeler på EUs indre marked.

Ser vi bort fra olje og gass, kjøper vi varer for større verdier



Naturgass fra Norge dekker om lag 20 prosent av EUs forbruk av naturgass, og kommer fra blant annet Ormen Lange og Nyhamna gassanlegg. Foto: Shell.

fra EU enn vi selger til unionen. Det vi kjøper fra EU er stort sett ferdigvarer, alt fra skruer til tv-apparater, biler og datamaskiner. EU har vunnet markedsandeler i Norge, mens Norge har tapt andeler på EU-markedet etter at den gjensidige tollfriheten ble etablert på 1970-tallet. Derfor ville det være økonomisk selvskading av EU å forkludre den åpne handelen.

Norge importerer også mer tjenester fra EU enn det vi eksporterer. EU har derfor en stor interesse av å inngå en handelsavtale som beholder dagens frihandel med tjenester.

### 3. EU trenger energi

Norge har varer og tjenester EU trenger. Derfor er Norge på femteplass av landene EU importerer mest fra bare slått av Kina, USA, Russland og Sveits. EU er avhengig av norsk olje og gass.

Mer enn 75 prosent av gassen og mer enn 85 prosent av oljen EU bruker er importert. Naturgass fra Norge dekker om lag 20 prosent av EUs forbruk av naturgass. EU ønsker også økt tilgang til elektrisitet fra Norge.

#### **4. EU trenger fisk**

EU importerer over 60 prosent av sjømaten som forbrukes i medlemslandene, og Norge er den største leverandøren. Eksporten av fisk fra Norge til EU har over tid økt betydelig, men utviklingen går i retning av at andre markeder øker enda mer. EU på sin side trenger fisk både som råvare og som ferdigprodukt. Både for foredlingsindustri og forbrukere i EU er det i deres egen interesse at fisken importeres billig og enkelt. EUs nye handelsavtaler med Canada og Japan gir lavere toll på sjømat enn situasjonen er for Norge i dag.

#### **5. EU trenger mineraler og metaller**

På verdensbasis er mineraler og metaller råvarer i ferd med å bli knapphetsgoder. EU forbruker langt mer enn man selv har ressurser. Det finnes forekomster av mineraler og metaller mange steder i Norge. Norge er allerede en viktig eksportør av flere av de innsatsvarene EU trenger. Det gjelder spesielt kalkstein, men også aluminium og titan.

#### **6. EU ser mot nordområdene**

I EU er det en betydelig interesse for nordområdene og ressursene som finnes der. Området er rikt på olje, gass, mineraler og fisk, ressurser EU trenger. Dessuten får området en ny økonomisk og strategisk rolle etter hvert som ismelting åpner nye transportveier.

EU som institusjon har i dag ingen legitim tilgang til det arktiske samarbeidet, der de tre nordiske EU-landene deltar sammen med Norge, Island, Russland, Canada og USA. Det er heller ikke noe tegn til at flere land i det arktiske området skal bli medlem av EU i overskuelig fremtid. Likevel har EU utviklet en egen Arktis-strategi og forsøker å få en fast observatørplass i Arktisk Råd. Norges sentrale posisjon i nordområdene og i

det arktiske samarbeidet kan utnyttes i forhandlinger om en ny avtale mellom Norge og EU.

### **7. Norge er en stor nettobidragster til EU**

Tilknyttet EØS-avtalen betaler Norge cirka 8,5 milliarder kroner i året. Den største utgiftsposten er de såkalte EØS-midlene, som skal gå til utviklings- og utjevningstiltak i Øst-Europa. Norge betaler 3,8 milliarder kroner årlig (2014-2021). Deltagelsen i EUs programmer og byråer koster hvert år 4,2 milliarder kroner (forskning, utdanning og kultur), samt 240 millioner til regionsamarbeidet INTERREG. En begrenset andel av milliardene vi betaler til EUs programmer kommer tilbake til norsk forskning og kulturliv. Norge betaler årlig rundt 100 millioner til overvåkingsorganet ESA og EFTA-domstolen. Dessuten betaler Norge cirka 50 millioner til Frontex og annen virksomhet på justis / Schengen. Norge betaler også midler til fondet for indre sikkerhet, cirka 130 millioner kroner årlig.

Selv om det ikke er noen formell kobling mellom mesteparten av disse midlene og handel, er det opplagt av EU vil ha stor interesse av et fortsatt ordnet avtaleforhold med en betydelig nettobidragster som Norge.

### **8. EU har frihandel som målsetning**

EU bygger på en politisk ideologi som forplikter unionen til å utvikle nye handelsrelasjoner. En naturlig videreføring av grunnsetningen om fritt marked i unionens traktater er at EU også ønsker å liberalisere handelen med andre land og regioner. Den traktatfestede målsetningen for EUs felles handelspolitikk er å bidra til å: «en gradvis avskaffelse av restriksjonene i den internasjonale handel og på de direkte utenlandske investeringer og til en senkning av tollsranker og andre hindringer.»<sup>1</sup> Derfor er det usannsynlig at EU skulle nekte å forhandle med Norge om en ny handelsavtale.

### **9. EUs mange handelsavtaler**

EØS er en spesiell og ubalansert avtale. Det normale i internasjonal handel er bilaterale handelsavtaler. Det gjelder også



for EU, som har over 80 aktive frihandelsavtaler. Nesten alle avtalene er tosidige, det vil si at de er inngått mellom EU og ett land utenfor unionen. EØS-avtalen omfatter som kjent flere land (Norge, Island og Liechtenstein), og er en av ganske få multilaterale handelsavtaler EU har inngått. Foruten frihandelsavtalen med Norge har EU avtaler med blant andre Sveits, Canada, Mexico og Sør-Korea, og har pågående forhandlinger med flere land. Når vi ser på de varene og tjenestene som EU kjøper fra Norge, og omfanget av handelen fra EU til Norge, er det utenkelig at EU ikke skulle ønske å ha en frihandelsavtale med Norge.

## 10. EU handler realpolitisk

Norge har sagt nei til EU-medlemskap to ganger. Begge gangene var EU interessert i å finne ordninger som utviklet handel og samarbeid med Norge. Frihandelsavtalen fra 1973, EØS-avtalen og en rekke bilaterale avtaler på ulike områder viser dette.

Da befolkningen i Sveits avviste EØS-avtalen i en folkeavstemming i 1992, satte EU og Sveits seg ved tegnebrettet og lagde et skreddersydd avtalesett. Siden har EU ønsket å samle avtalene i en mer EØS-lignende ramme, men dette er blitt avvist av Sveits.

Brexit har vært en langvarig prosess siden folkeavstemningen om å forlate EU i 2016. EU og britene har imidlertid forhandlet frem en skilsmisseavtale, som også ble reforhandlet høsten 2019. Deretter skal man forhandle om en ny handelsavtale når britene har gått ut av EU, med 31. desember 2020 som frist for å inngå en slik avtale.

### Note

1 Traktaten om den europeiske unions funksjonsmåte, artikkel 206.

# Klart vi kan handle med EU uten EØS

Det verserer mange påstander og skremser om hva som vil skje med norsk eksport hvis Norge går ut av EØS. Det er viktig å huske at Norge allerede har avtaler med EU som trer i kraft når EØS-avtalen utløper. Den viktigste er handelsavtalen fra 1973 som gir full tollfrihet på handel med industrivarer mellom Norge og EU.

Norge er i dag utenfor EUs tollunion, slik at det ikke vil bli noen forskjell i tollkontroll ved grensen. EU inngår stadig nye handelsavtaler som også omfatter tjenester. Det er ingen grunn til at ikke Norge og EU vil kunne inngå en fornyet handelsavtale. 95 prosent av EUs import kommer utenfra EØS. De aller fleste land i verden handler med EU uten å innføre tusenvis av EU-regler slik Norge gjør gjennom EØS-avtalen.

## Laks i EØS



## Laks utenfor EØS



*Jeg er en like glad laks utenfor EØS!*



**Bli medlem med SMS:**  
Send **NEITILEU** navn og  
e-post til **2090** (kr 200,-)